

<i>Ett Julotteminne</i>	1
<i>Tankar kring julen</i>	4
<i>Skördekronan</i>	7
<i>1649 års Krögare och Gästgivareordning</i>	8
<i>Kolkörning</i>	8
<i>Om mina hundar</i>	11
<i>Förtroendevald</i>	14
<i>En jakttag</i>	16
<i>Lasse-Majaleden Etapp 1</i>	19

Ett Julotteminne

Visst var det min första julotta i Ramsbergs Kyrka, det var ju en upplevelse att kunna komma till kyrkan en så tidig morgon som julottan var kl 06.00.

Visst minns jag kyrkan, den var ju fullsatt, jag stod tillsammans med många andra efter bortre långväggen hela tiden. Men ändå var det nog resan dit i alla fall som på ett särskilt sätt satte sig kvar i mitt minne, jag minns det som om det vore igår, trots att det gått 45 år sen dess.

Det var någon i församlingen, sannolikt prosten Sune Berggren, som kom på idén att ordna med buss utifrån byarna, till julottan i kyrkan. Man satte in en annons i Bergslagens tidning, där man omtalade att församlingen stod för gratis bussresa och tider för varje by noterades, och även om det stod några personer däremellan så var det bara att stiga på bussen och få vara med i den stora vackra helgedomen på julotta.

Detta var något som folk i stugorna började tala om, tänk att få åka till julottan i Ramsberg, det var annat än att gå till missionshuset och höra på predikanten. Visst det var ju inget fel på predikanten, men tänk att få komma till kyrkan, och nu när kyrkoherden har blivit prost, ja det var ju en upplevelse man skulle få vara med på, det kunde man ju inte få missa.

Det var ju det här med korna och de andra djuren i lagård och stall som ställde till med lite funderingar. Skulle man raska ifrån sig med morgonmjölkningen före julottan, eller skulle man vänta med det tills man kom hem? De flesta människor ute i byarna hade ju någon eller några kor att sköta om, så visst var det lite svårt att bestämma sig för det här med bussen till julottan.

Nåja, de flesta som hade dessa bekymmer valde nog att stiga upp extra tidigt och klara av lagårdsbestyren, för när man sen skulle komma hem på julmorgonen så var man ju så förfärligt snyggt klädd, så det skulle man ju kunna fortsätta med samma stans på juldagen. (?)

Han som ägde bussen eller bussarna – en hedersman i grannförsamlingen, hade ju förstås lovat att komma med buss i den ena delen av församlingen. Dagarna före jul hade han utökat maskinparken med en ny buss, så det skulle nästan få bli jungfruresan med den nya bussen till julottan.

Julen närmade sig och några dagar före jul klädde sig naturen i sin allra vitaste och finaste klädnad, så det såg ut att bli en vacker jul, men som så många andra gånger just kring jul, så blev det ett riktigt lenväder dan före julafton. Snön smälte bort och i ett huj så höll det nästan på och blev barmark. Endast på vägarna syntes det att det varit vinter, nu blev det en förskräcklig isgata, nästan omöjligt att bara gå på vägarna.

Tidigt på juldagens morgon, när han vaknade – han som skulle köra bussen – hade han en hemsk huvudvärk och törstig var han, det blev ju lite fest hemma med närmaste grannen på julafton, och nu skulle han ut på hala vägar och köra buss, den nya bussen. Han tog sin bil och for iväg, nästan en mil var det ju till bussgaraget. Men, nej, det här går ju inte, tänkte han när han åkt ett stycke, jag är ju inte nykter och isgata och nya bussen. Nej, han åkte in till en kamrat efter vägen som brukade hjälpa till ibland med busskörningen. Han fick rycka på dörren en stund, den här länge ynglingen han låg ju kvar i sängen, och hade inte tänkt att åka vare sig till kyrkan eller missionshuset, men visst skulle han hjälpa en kamrat med busskörningen. Det var ju det där med isgatan förstås, men det var väl inte så farligt.

Min bror och jag skulle ju förstås med till kyrkan den här gången. Vi gick upp tidigt och iväg till lagårn för att klara av det här med mjölkningen. När man är två att hjälpas åt, och båda vet vad som skall göras, går allt liksom smort. Mjölkning och utfordring var snart avklarat. Sen skulle man ju byta om kläder och plaska till lite i ansiktet med en skvätt vatten, det var ju också snart avklarat.

Nu skulle man ju också ta sig ner till vägkorset där den mycket omtalade bussen skulle vara, tror det var 20 minuter i sex. Vi funderade om vi skulle ta cyklarna, men bestämde oss snart för att gå eller springa, för med cyklar, det var att riskera liv och lem på denna hala väg.

När vi så kom till vägkorset där bussen snart skulle komma förbi, blev vi alldeles stumma av förundran vad många människor som stod där redan och fler kom, ja såna som man aldrig skulle kunna tänka sig ha en tanke åt att höra på julevangeliet.

Ja, det här var ju bra att dom ordnat med buss till julottan, det var samtalsämnet, jag ska tacka prosten ordentligt det är han värd, var det någon som sa.

– Men är det inte kronjägaren som står där borta i mörkret och röker på sin pipa, var det någon som viskade. Jo, visst var det han, det var väl den man minst trodde skulle följa med till kyrkan.

Där kom bussen. Försiktigt på den hala vägen och lite försenad efter turlistan, men nu skulle det i alla fall snart ”bära iväg”. Det lät som det gick tungt, trots en ny motor i en ny buss, men det skulle väl vara så. Nu hade han hämtat folk i flera byar, och många hade bara stått efter vägen och hoppat på, vi var nu på näst sista stället där folk skulle få stiga på, sen var det raka spåret till kyrkan.

Bussen stannade och dörren vek upp sig och nu fick man se varför den verkade gå tungt. Man brukar säga att det är fullsatt, men här var det fullt med både sittande och stående. Vilket liv, vilken trängsel, alla skrattade och tyckte det var jätteroligt, man fick ju verkligen klämma på varandra. Att skaffa fram fler bussar var otänkbart, och klockan tickade på mot sex, skulle man med, var det bara att tränga sig på. Inne i bussen på motorhuvun satt den som man hade hört skulle köra bussen. Röd i ansiktet som en kokt kräfta, klart överförfriskad, ropade han så att alla skulle höra ”stig på längre bak i bussen, stig på längre bak i bussen”. Detta var hans glada utrop när man försökte få en plats för att kunna stå på bara sina egna fötter. Alla trängde sig in och den länge ynglingen vid ratten kunde åter börja färden.

Kronojägaren kom med sist, han ville inte tränga sig före någon annan och när han kom in innanför dörren stängdes den igen och nu kan man säga att bussen var full. Det fanns ingen möjlighet att röra sig åt något håll, där man stod så stod man.

Snart var vi i den sista av byarna och som tur var så var det bara två personer där. Det var bonden och hans något runda hustru som stod vid vägkanten. Man stannade bussen, dörren veks upp, och kronojägaren som stod där skulle ju förstås vara lite hövlig och världsvan, så han steg av bussen för att släppa in bonden och hans runda fru. ”Stig på längre bak i bussen”

hördes en nu något hes röst ropa till alla människor och visst – bönder som är ett envist släkte, nog kom dom in, men nu var det verkligen fullt. Dörren slogs igen och nu fick motorn i bussen göra rätt för sig.

Samtidigt som alla skrattade och tyckte det var roligt, så visste ju alla att man åkte som på en glasruta, och med en ovan förare, det var ju första gången han körde den här nya bussen. Det hade gått någon kilometer när någon börjat se sig om lite när man upptäckte att kronojägaren inte var med. Vart tog han vägen var det någon som undrade? Han steg av när vi skulle gå på bussen, svarade bonden helt lugnt, sen kom han ju aldrig in nåt mer, det var ju fullt!

Vi kom fram till kyrkan precis när julpsalmen började, och som jag sagt tidigare, kyrkan var full men även bussen var full och rätta föraren var också full.

Ja, hemresan då, jo, då hade man skaffat fram en buss till. Då fick man se, nu blev båda bussarna fulla.

När han hade läst denna min berättelse om julotteresan – min gode vän från grannbyn, nickade han igenkännande åt allt, han var ju själv med i bussen.

”Men du har inte fått med nånting om vad som hände den här julmorgonen i min by!” sade han nästan lite anklagande.

Ja, svarade jag, vad skulle det vara därifrån, det hade jag aldrig hört om nåt särskilt, så det måste du berätta. Och nu fick jag höra.

Jo, du vet herr och fru Persson, dom hade ju visserligen varit gifta några år, men den där äktenskapliga lyckan ville liksom inte infinna sig, och visst kunde man förstå det. Fru Persson – stilig och stram – hon skulle bättre passa i ett hem med en elegant karl och gå och strosa under kristallkronor. Nu var hon gift med herr Persson, och han tyckte att bara man har ett hem och att man kan få hem en flaska att styrka sig med – jo, då var allting bra. Sin vackra fru brydde han sig egentligen inte så mycket om, och nu hade hon börjat kasta sina blickar åt en granne – ensamstående så kallad ungar, ung och vacker och alltid trevlig att prata med. Aldrig några ledsamheter där inte. Jodå, han hade samma blickar tillbaka, - men det var ju det att hon var gift, och herr Persson och ungarlen arbetade ju ihop ibland, så visst fick man passa sig.

”Du – Persson ska åka med den där bussen till julottan, då kan du väl komma in till mig”, undrade en kväll fru Persson till den här ynglingen. Han var på väg till bonden för å hämta mjölk och efter vägen dit fick han denna inbjudan. Han höll på och tappa både mjölkkruka och förstånd – var det sant? Skulle han få komma in till henne och dom skulle få vara alldeles ensamma – vilken jul det skulle bli för honom.

Julmorgonen kom och herr Persson gjorde sig i ordning för bussresan till kyrkan. Frun låg kvar i sängen, hon skulle ju inte med nån buss, och hon visste ju att snart ska hon få besök – hoppas att bussen är borta länge.

Persson stegade iväg, dit där bussen skulle stanna och största fickpluntan hade han fyllt – det kunde ju bli kallt att stå och vänta på bussen. Där stod han nu och väntade, och det var märkvärdigt vad kallt det var att stå här och vänta. Det bar iväg med innehållet i pluntan och visst, det kom ju flera som skulle med, och dom ville han ju också bjuda på en sup innan bussen kom. Bussen dröjde, det var den här isgatan som gjorde att man inte kunde köra så fort, det förstod Persson.

”Nej, nu är det så lite kvar i pluntan så det här delar vi på”, sade Persson till den som han stod närmast, och nu började han faktiskt känna sig ganska så rund under fötterna.

Nu var det så med Persson att hade han en gång börjat dra i sig av spriten så var det liksom att han inte fick nog, han skulle ha mera, det fick bli hur det ville med både buss och julotta, nu skulle han hem och helt plötsligt fick han sina tankar på sin vackra hustru som låg där i sängen. Han gick hem innan ens bussen hade kommit, brännvinstarmen gjorde sig gällande, nu skulle han hem och få nåt mera i sig.

Nästan med detsamma som Persson hade gått ut, så kom den ensamme ynglingen in. Han gick in - utan att knacka – han hade ju stått och kikad och väntat tills kusten var klar. Man brukar tala om att man kan bli mottagen med öppna armar, men här kan man säga att fru Persson tog emot med både öppna armar och ben. Vår yngling han var nere under filten, nästan med ett språng sen han kommit in över tröskeln. Äntligen fick fru Persson hålla om denne yngling som hon - trots att hon var gift – alltid drömt om och nu var det verklighet.

Det var en stund av kärlek i ordets absolut finaste betydelse, och snart låg fru Persson på hans arm och strök över hans tunnhåriga hjässa.

Då hände det – det som absolut inte skulle kunna få hända, Persson kommer inrumlande – han skulle ju ha mera av starka drycker. Det här blev annat än julotta för både herr och fru Persson och även den vackre ynglingen.

Ingen mer var ju med och hörde allt som blev sagt nu – och tur var väl det, det hela slutade ju förstås med att denne yngling fick ta sig hem denna julmorgon utan kläder, som tur var så var det ju mildgrader, och hur han fick hem kläderna till sig vet jag inte. Men ett vet jag – efter att Persson dog efter några år så gifte sig denne yngling med fru Persson. Sen levde de ostörda i många år.

Bergslagsposten fick artikeln, men Göran Karlsson, redaktionschefen, svarade:

”Tack för bidraget, som vi tyvärr inte hade möjlighet att publicera i Bergslagsposten.”

Tankar kring julen

Om jag skulle försöka berätta om mina första minnen från det här med julfirande. Ja, inte enbart att ”fira jul”, utan jag menar hur det var då, för sådär 50 år sedan, med förberedelser för julen och hur olika sederna var mot nu.

Det som idag verkar vara mest väsentligt och viktigt är att komma ihåg att köpa allting som skall finnas till jul. Julklappar är en vacker sed som i senare tider blivit mycket vanlig, det är numera nästan ett måste, i alla fall till sina barn, för att inte tala om barnbarn. Och vilka julklappar sen, det ska vara riktiga saker, inte något vanligt krams, för se grannens barn och barnbarn kan ”gå sta” och få nåt som är ännu bättre och det vore ju stor synd och skam. Inte nog med att man ger julklappar idag till sina allra närmaste, nej, är det så att man är med i någon sorts förening av nåt slag, då skall man byta julklappar även där. Jo visst, man brukar ju då skriva i kallelsen vad julklappen mest får kosta. Men i alla fall är det inte lätt att hitta på vad man skall köpa så att julen kan bli så trevlig som möjligt.

Köpa ja, handlarna har nu sina gyllene dagar, det är nu dom gör sina största förtjänster under hela året, för att sen när julens klockor slutat slå, ja då ”rear” dom sina varor med halva priset. Nej, det var ju om gamla tider jag skulle skriva, och inte om våra dagars julklappar. Men när man drar tillbaka videon, och vill se hur vi hade då, så är det liksom svårt att tänka sig hur förändrat allt blivit.

Mina första jular som jag kan minnas, det måste ju ha varit slutet på 1930-talet. Och om vi skall börja tala om julklappar så förekom det inte någonting i den vägen, varken till stora eller små. Dom första julklappar jag fick - som jag minns - var då vi över en jul fick främmande av min moster och hennes man och deras en dotter. Dom hade då med sig till mig och mina syskon lite saker som man kallade julklappar. Den här dottern - hon hette Maj - klädde sig på julafton i alla hemlighet, till tomte och delade då ut dessa julklappar, vad jag kan minnas blev det alltså tre stycken paket. Jag minns även att en av oss fick en liten svarvad träskål, där man hade skrivit "Sök i allt blott själva kärnan", vad nu detta skulle betyda, men det var väl nåt visdomsord. I alla fall har det suttit kvar i min skalle.

Julklappar, bland vanligt folk så här i skogen, tror jag började komma då, runt 1940, trots krigstider och ransonering. Men annars var julafton en riktig festdag eller festkväll. Nu skulle det vara klart med allt som skulle göras till julen. Bland det första man gjorde var ju att slakta grisen. Någon fick ta cykeln och åka till Åhagen vid Aspafallet och bestämma tid med Johan, en gubbe som sköttte om detta med slakt. Var det så att han var alltför upptagen så fick man tala med "Berg-Gustav" en bygdens lite "klok gubbe", han anlätades till lite av varje, slöjd, smide och som jag sade slakt. Men bäst var det om Johan kunde komma, han kunde berätta så mycket roligt för oss ungar.

Jo, grisslakt alltså. Fläsket skulle sen saltas ner i ett stort kar, där hade man ju sen att ta av. Men det skulle också göras korv och sylta av olika slag, och jag minns även när mor gjorde leverpastej. Julskinkan skulle ju ha tid på sig att ligga i salt, och till jul var det dags att göra den i ordning. Det är i alla fall en sak som är lika än idag, det här med julskinkan, fast idag, ja, nu ska den köpas - benefri- och sen ska det stå piggham på den. Det är fint det.

Julbaket var också en viktig sak då, Jodå det förekommer väl lite kakbakning än idag, men då var det mera av grövre bröd och bullar. Först var det ju att med häst åka till Kvarnaberget i Gusselby eller till Gammelbo med vete och råg för att få malet till mjöl.

Vilken känsla det måste ha varit att komma hem med detta mjöl, gjort av egen säd som man skördat på sina åkrar under sommaren. Ja, det var om grisen och bakningen. En annan sak som var alldeles självskrivnen då var lutfisken. Om jag inte minns fel så var det vanligt att man köpte 3 kg av denna torkade delikatess. Sen var det att slita skinnet av de här fiskarna och sen såga dem i bitar omkring 2 decimeter långa stycken. Lutfisken skulle läggas i blöt på Annadagen som än idag är den 9 december.

Det var alltså lite om mat i allmänhet, sen var det ju förstås en hel del tid som man höll på med att städa och göra fint i hemmet till jul. Den stora vita muren kring spisen skulle alltid till jul "vitlimmas" som man sa. Det vill säga man helt enkelt målade den med nån form av kalk och krita.

Kopparsaker skulle putsas, och då ska man veta att det då inte var några kopparbunkar som hängde på väggen, utan det var saker som användes dagligen i hushållet. Likaså vattentunnan av koppar som alltid stod nära spisen, med en skopa hängande innanför kanten, ja, den skulle ju göras fin även den.

Julgran fanns före mig, jag vet inte när den seden började, att man skulle bära in en hel gran och ha i bostaden. Men då hade man en vanlig julgransfot av trä, med ett borrat hål i för granen, så man kan ju förstå att inte stod den inne så länge efter jul, om den skulle ha några gröna barr kvar tills den blev utkastad vid 20-dag Knut. Belysningen i granen var ju förstås vanliga ljus, så kallade julgransljus. Det gällde att ha en gran med lite styva grenar för att ljusen skulle kunna sitta något sänär stadigt.

Kanske jag skulle skriva nåt om julbadandet och den så kallade personliga hygienien. Eftersom jag är gift med en kvinna som är kommen från detta "bastuälskande" Finland, ja,

hon kan ju till och med säga att hon är född i en bastu, ja, då liksom bleknar en berättelse om hur vi badade här i gamla tider. Egentligen skulle man skämmas när man tänker tillbaka på just det här med badandet. Idag är det ju nästan allmänt att man skall duscha varje dag, så det liksom tar emot att berätta hur det har varit förr.

Nejdå, jag skäms inte för mina förfäder och deras seder, men om sanningen ska fram, så inte var dom väl så värst renliga av sig. Ett handfat med vatten på en stol i köket, och där gällde det att få rent både öron och hals. Man har ju läst och sett bilder på hur man hade ett kar och fyllde med vatten där familjen i tur och ordning fick blöta sig, men detta tror jag är lite längre tillbaka i tiden. Ja, i alla fall så gick det till sådär med ”julbadet” som jag minns. I början på 40-talet fick vi ju bastun vid Morskoga skola, och den blev ju snart populär.

När nu alla förberedelser är klara inför julen, kvinnorna har skött om allt inomhus – bytt gardiner, skurat golven med såpa – och sen allt som jag tidigare berättat om, ja, då var det snart dags för detta med julfirande. På nåt konstigt sätt – eller är det så att jag bara tror det – var det aldrig nån stress eller brådska inför julen. Kvinnfolken höll på med sina sysslor inomhus, men man ska komma ihåg att nån telefon ringde aldrig och aldrig var man tvungen att få färdigt nåt särskilt för att ”Hem till byn” eller ”Rederiet” var på TV.

Karlarna höll väl till i skogen till det mesta, nu var det ju klart med milorna och man gjorde bara någon vända till dom för att vara säker på att de slocknat. Man visste ju att efter helgerna skulle man få bud om att börja köra iväg kolen till Näverkärret. I skogen var det vanligt den här tiden att man lunnade (????????) ihop timmer vid nån mosskant för att köra fram till bilväg senare under vintern. Ja, så var man framme vid själva julafton, det var liksom att det syntes i luften att det var jul.

Nu, så fort som det blev ljusst, så skulle man sätta upp fågelkärvar av havre som man sparat från tröskningen. Nu var julen här och nu kunde man säga till den man träffade - God jul!

Julafton, förresten hela julen, den största av årets helger, nu var den här och nu liksom infann sig ett stort lugn, nu kunde alla ta igen sig och festa på allt som gjorts i ordning.

Det är väl bara så att jag tycker och tror hur det varit, men jag har för mig att julafton skulle det alltid komma en hel del snö. Då var det att ta en häst och spanna för den hemgjorda snöplogen och köra upp vägen till lagård och vedbod och övriga småvägar.

Ja, ja, så kom ju juldagens morgon med julotta – en gammal tradition som än finns kvar. Härifrån var det ju lite långt att åka häst till kyrkan i Ramsberg, så det vanliga var att promenera till som man sade ”Bönhuset i Nöa”, det betyder om man skulle säga det idag – Kapellet i Djupdalen. Det är ju klart att ska man tala om julstämning och julens klockor, så var det väl inte detsamma i ”Nöa” som i kyrkan i Ramsberg, men kapellet var fullt, det minns jag.

Ja, detta var några tankar och minnen från min barndoms jular, och jag tror jag kan säga att torts att människorna inte hade samma livsvillkor som vi har i dag, så levde man förnöjt och säkert var man lika lycklig då som nu.

Morskoga 2 dec 1995

Gunnar Fredriksson

Skördekrönan

Skördekrönan, som vid tacksägelsedagen bärs fram i kyrkan i Ramsberg, och sen hänger i Församlingsgården, ja var kommer den här seden från och hur och var började det här? Det här är en sak som jag vill skriva om, hur det egentligen började och var seden kommer från.

Det var vid Morskoga krog hos lantbrukare Elof Ardesjö och hans fru Solveig som det hela började hos. Man hade där under många somrar tyska lantbrukspraktikanter som hade detta med en skördekröna med sig från Tyskland, fast där i Tyskland – ja, där bar man inte fram den i kyrkan, det har tillkommit här i Ramsbergs församling.

Varje år när skörden var bärgad och man började vänta på höststormarna, ja då bjöd Elof och Solveig alla som varit med i nåt arbete under sommaren, till nåt som man kallade skördecaffe.

Det här var en sån där trevlig kväll när man kan säga att nästan hela bygdens befolkning var med. Efter kaffet och lite allmänt ”snack” var det så dags för Elof att till en efter en skriva ut checkar – avlöning för utfört arbete.

Ja, så var det under många år, skördecaffet var det många som såg fram emot, både för samvaron och för checkarnas skull.

Det här året, 1955, var som vanligt, skörden var bärgad och snart skulle nu de tyska ungdomar som jobbat vid Krogen under sommaren fara tillbaka till sina hem i Tyskland. Det var Marianne som hjälpte till i hushållet med barn och hushållsbestyr, ute var det Eric och Peter som hjälpte till i lantbruket.

Nu var det skördecaffe, alla hade druckit kaffe och Elof hade nu som vanligt skrivit ut checkar till alla som hade att vänta på avlöning. Det var nu dom kom bärande på den där skördekrönan. Marianne, Eric och Peter hade nu gjort som man gjorde hemma i Tyskland, en skördekröna av de fyra sädesslagen, korn, vete, råg och havre. Det här hade dom gjort liksom i hemlighet, och nu bar man fram den här krönan och ställde på ett bord, varefter som sjöng en psalm – på tyska – och med tårar i sina ögon på detta sätt ville tacka sitt husbondfolk för den här sommaren som dom varit här på Morskoga krog. Så här var deras tradition hemma i Tyskland, och det var nu traditionen överfördes till oss och Ramsbergs Församling.

Det var Solveig som fick idén att göra en sån här kröna och bära fram i Ramsbergs kyrka på tacksägelsedagen. Eftersom hon var ordförande i Grimsö-Morskoga Centerkvinnor, eller som det då hette – S.L.K.F-avdelning, så engagerades denna avdelning att till året efter samla ihop säd, de fyra sädesslagen, för att binda ihop en kröna som man bar fram i kyrkan för första gången. Kyrkan var i det närmaste fullsatt, för ryktet om den här skördekrönan hade spritt sig långt över församlingens gränser.

Så var det alltså, när denna tradition började, och många är de människor som varit engagerade i detta med att ”binda krönan”.

Morskoga 961106

Gunnar Fredriksson

1649 års Krögare och Gästgivareordning

Friskjutsen avskaffades och skjutsväsendet knöts till gästgivargårdar. Gästgiverierna skulle nu fungera som skjutshåll och gästgivaren skulle svara för skjutsningen i första hand. Ingen fick tvingas skjutsa längre än till nästa skjutshåll.

I praktiken fanns böndernas skjutsplikt kvar, då kringboende bönder måste skjutsa när gästgivarens hästar ej fanns tillgängliga. I sina väsentligaste delar gällde denna förordning till slutet av 1800-talet.

Gästgivargårdarna skulle hålla gästerna med husrum och stallrum för hästarna, sängkläder och husgeråd. Vidare skulle finnas hästar, ridsadlar, vagnar, kärror, slädar och annan nödvändig utrustning liksom öl och mat, havre, hö och halm. För en måltid av samma slag som gästgivaren och hans folk åt, skulle gästen betala 5 öre silvermynt.

Gästgivargårdarna var en samlingspunkt för befolkningen i trakten. Till varje gästgivargård – som egentligen var ett vanligt bondställe – hörde en krogverksamhet, där gästgivarna hade monopol på krogverksamhet inom två mils radie. Gästgivargården användes gärna som mötesplats i olika sammanhang, utskrivning till krigstjänst mm.

Kolkörning

Egentligen är det lite konstigt att skriva om kolkörningen. Och att då inte ta med allt om milor och kolning. Kolkörningen var ju liksom bara finalen på arbetet med en mila eller milorna. Det var väl inget särskilt med arbetet att köra bort kolen som nu var kalla och sotiga. Men ändå så var det på många sätt ett mycket intressant arbete, dels så fick man nu se hur milan ”hade gått”, hur vedklumparna nu fått ge med sig från att vara torra hårda träklumpar till svarta klingande kol.

Kolningen hade avslutats med kallsläckningen eller rivningen, senare tider så var det ju bara kallsläckning som gällde. Det gick så till att man öste ned all stybb från milan på en bit – en femtedel eller en sjättedel, beroende på hur stor milan var – så blandade man denna stybb med vatten, tills man av detta hade liksom en tjock gröt. Sen öste man upp detta igen över milan, och fortsatte så tills man gått runt milan, och den hade nu fått detta vattenblandade täckte över sig. Metoden gick ju ut på att förhindra all möjlig syre att komma in i milan, varför den kvävdes på ett effektivt sätt.

I allmänhet var kolkörningen avslutad i slutet av november, och nu var milan släckt, nu var det bara att hoppas att allt gått bra, och att inga röda gnistor fanns kvar. Dagarna före jul var vanligt att man med ett spett slog upp ett hål mitt uppe på toppen av milan. Nu skulle det snart visa sig om det möjligen kunde finnas någon värme kvar. I allmänhet hände inget annat, utan man visste nu att så fort det blir snö, det som man kallade ”före” så skulle kolkörningen börja. Hade det nu varit en period med kyla, så hade ju förstås den här vattenblandade stybben tjälats och var nu som ett pansartäcke över den utkolade milan, och här gick det då åt mycket svett innan man fick av denna pansar. Det var ju förstås inte mycket bättre att ösa av denna täckning, om det nu inte hunnit bli sån tjäle än.

Hur som helst, nu var det klart att se över kolslädarna och även den där så kallade kolryssen skulle nu fram. Det var ganska så vanligt att när alla helgdagar var över, ja då fick man bud att nu kunde kolkörningen börja.

I mina uppväxtår så kördes kolen under många år till Näverkärret och lastades på järnvägsvagnar för vidare transport till Högfors utanför Avesta. Före detta så kördes kolen till Gusselhyttan innan den blåstes ner 1939. Man körde också härifrån till Riddarhyttan eller Lienshyttan som man sa.

Kolryssen eller ryssarna kanske jag ska berätta lite om innan jag går vidare i kol, stybbe och sot. Kolryss är ju ett konstigt namn på ett redskap. Var det där ”ryss” kommer ifrån kan i alla fall inte jag förklara, men den heter så och det får vi nöja oss med. Man skiljer på kolsläde och kolryss, och jag ska förklara hur det är. Först har man två kälkar, en som ska gå först och en efteråt ihopsatta med en kätting. Dessa två kälkar tillsammans kallas för en ”don” (?) eller om man vill säga kolkälkar. Om man nu ställer ut dessa kälkar efter varandra och där lägger på ett flak av bräder, ja då blir det en kolsläde. Det är nu den här ”ryssen” kommer in i bilden, alltså man ställer ryssen ovanpå släden och man kan sätta fast ryssen vid släden med en enkel anordning – en pinne genom en stor ögla som sticker ut genom slädens flak. Den här ryssen som var ett gediget hantverk gjordes av flätade spjälor gjorda av ene.

Dom skulle vara lätta att handskas med – ryssarna – för vid det ställe som man lämnade kolen, så var det förstått att vicka på hela ryssen så att kolen ramlade ut. Det gällde då att det var möjligt att orka med att ”vicka” ur innehållet. Kolryssarna gjordes olika stora, ibland hände det om man hade en stor och stark häst, att man kunde ha en extra kolryss efteråt, alltså två ihopsatta ekipage. Då var det naturligt att den där sista kolryssen inte var så stor, det gällde ju att hästen orkade med att både dra framåt och hålla emot i utförsbackarna.

Hur mycket kol gick det i en sån där ryss då? Ja, nu var det ju lite olika storlekar på dom men om man säger så här – de stora ryssarna mellan 40-45 hl, och de mindre 30-35 hl. Det fanns lite särskilda gamla måttbestämmelser när det gällde kol, man fick betalt efter ”stigar och läster” det vill säga 1 stig = 2 läster och 1 stig = 40 hl = 4 m³. Det här var väl solklart: 1 hl = 100 liter, 10 hl = 1000 liter eller 1 m³, 20 hl = 2000 liter eller 1 läst eller 2 m³. 40 hl = 4000 liter eller 2 läster eller 1 stig eller 4 m³. Enkelt.

Nå nu var det i alla fall dags att börja kolkörningen, snön hade kommit och skulle man köra över mossar och sjöar så var det både tjäle och snö. Det är konstigt att när man tänker tillbaka, så var det alltid så, tycker man. Alltid mycket snö efter jul och nyår. Men visst hände det att det också var barmark, ja då fick man vänta tills det blev snö och ”före”.

Att lasta i kol i kolryssen det hette då att ”fata”. Man hade alltså ett fat, man kan inte säga korg, då blir det fel, nej ett fat gjort av samma material som kolryssen. Först tog man ”utrivkroken” – en lång järnpinne på ett skaft – och med den drog man ut kolen och så tog man ”harkan” – en kratta med långa pinnar – och med den drog man i kol i det där fatet. Ja så var det ju bara att lyfta i fatet med kol i ryssen och nu var fatningen igång.

Det här att fata kol, ja det kunde väl ändå inte vara nån konst, men här gällde det att veta vad man gjorde. Det var ju så att det gällde att få kolen att ligga så poröst som möjligt, att inte blanda in små kol ibland dom stora och ändå skulle man kunna komma fram med en fullastad ryss som inte hade skakat ihop på nåt sätt. Det var noga att skilja bort dom små kolen från dom större, för om du tänker dig att det nu finns en hög med stora grova kol. Och man i den högen tippas i ett fat med små kol, ja dom faller in i och mellan dessa stora kol, och så att säga försvinner. Nej det var vanligt att alla små kol tippade man i ryssen allra längst fram och de större kolen bakåt i ryssen. De allra minsta kolen, ja dom kunde man ha ett stort säll eller som man sa ”rissel”. Med dom kunde man verkligen få ur varenda lilla minsta kol ur stybben, det var väl mycket för att det skulle se rent och snyggt ut när man lämnade kolbotten efter alla milans rester.

Om man inte var så nogräknad med att få med alla små kolsnuttar så hade man en annan "harka" att ta till. Den hade mycket kortare pinnar än kolharkan och pinnarna satt också lite tätare. Den kallades "sork-harkan" och med den kunde man få ur små kol ur stybben och dessa små kol kallade man gärna för sork.

Det var nu det visade sig hur milan gått, mycket berodde ju på hurdan ved man haft i milan, men det var nu också det visade sig hur man var som kolare. Kolen skulle vara hårda, det skulle låta som från klingande rör när man tog i kolen och tänk att få fata i ryssen långa hårda kol, ja då gick det inte så många innan den var full.

Ja, ska vi då säga att vi var klara med att fata i kol i ryssen eller ryssarna. Nu var det att ta av täcket av hästen och sätta sig längst fram på ryssen med fötterna på framkalkens medändrar och så smacka iväg med häst och last. När det var relativt långt att köra med kolen, så var det ju lagom med en resa per dag och då skulle man ju "fata" till nästa dag, så ska man veta att dagarna gick åt, fastän man åkte iväg hemifrån tidigt på morgonen, omkring kl 06.00 och kanske ännu tidigare. Trots att kolen var lätta så blev det ett tungt lass för hästen att dra iväg med.

Men det var väl nu som egentligen det trevliga var, snart var det en lång rad med hästar och kolkörare, nu kunde man träffa andra likasinnade, den ene pratgladare än den andre.

I allmänhet var man två karlar från varje gård, men så hände det ju att någon var ensam att köra ut kolen. Hade han då en snäll och bra häst, så kunden han med den köra "löse", det vill säga den hästen kunde gå efter själv utan att någon körde den. På det viset fick ju denne ensamme körare iväg samma mängd kol som andra fast dom var två körare.

Framme vid hyttan eller kolbryggan, eller vad det nu var som man fick lämna kolen vid. Så blev det ju alltid en stunds rast, hästarna skulle vila lite och få lite hö ur hösäcken, och karlarna samlade ihop sig och fick en kopp kaffe ur termos. Det var också dags för kolmottagaren att se efter så varje kolryss höll de angivna måtten. Det var nu det gällde hur man "fatat", om kolmängden hade sjunkit ihop under transporten, eller om kolmottagaren kunde klanderfritt skriva upp levererad mängd. Var det nu så att mottagaren ansåg att här var det med all säkerhet för lite kol i någon av ryssarna, så nu blev det resonemang, hur det egentligen var eller skulle vara. Det hela kunde då sluta med att kolmottagaren bestämde att här skulle kolmängden mätas.

Det gick då så till att man fick då ösa upp alla kol i särskilt tillverkade låror och mått. Nu gällde det att kunna ösa i kolen i dom där lådorna. Och sen när allt var över så visade det sig hur det var, om kolmängden i ryssen höll angivna mått eller om det var för lite, ja då blev det ju förstås avdrag i räkenskaperna.

Ja, hur mycket kol blev det nu ur en normalstor mila. Helt klart var det många faktorer som påverkade det hela. Det var inte enbart storleken på milan som var avgörande, nej viktigt var också vad det var för sorts ved man kolat av. Bäst var det med enbart gran och sämst var det med björk eller lövträd.

Nå, hur mycket kol blev det då? Ja, en normalstor mila så räknade man med 20 stigar – eller ska man säga 40 läster. För dom som kolade och hade milor av egen skog, så var kolen mycket bra betalda, ända upp till 120 kr per stig betalades under de senaste åren som kolningen pågick.

För våran del, eller ska man säga att så som det var häromkring, det är ju och har varit under lång tid Domänverket som äger skogen och därför var det ju så att man hade betalt av Domän för detta arbete, kolning såväl som kolkörning. Jag går inte in närmare på vad förtjänsten var på en mila, om man räknade in alla dagsverken som går åt, allt ifrån att börja

med att göra iordning en kolbotten – inkörning av ved – ca 150 m³ – kolning – släckning och så kolkörningen. På den där tiden så räknade man inte så noga tiden som gick åt, och inte fanns det något som hette övertidsersättning ej heller något som kallades OB-tillägg. Men ett kan jag ändå intyga och understryka – folk levde förnöjt och man hörde aldrig nåt jämmer och klagan. Nej den där som satt på kolryssen längst fram alldeles bakom hästen, ja nu var han belåten fastän han inte fått ut lönen än, han hade utfört sitt arbete med milorna, nu var allt klart och allt hade gått bra, jag undrar om det inte är det som kallas arbetsglädje.

Om mina hundar

Det här har jag tänkt på många gånger, att jag skulle skriva och berätta om de hundar jag har haft, och lite annat om mitt intresse för hundar.

Min allra första kontakt med en hundvalp – jovisst, det måste jag få börja med. Den valpen fick jag aldrig, men minnet av den lilla kantiga gråhunden – ja, det lämnar nog aldrig mitt huvud, i alla fall så minns jag den historien som om det varit igår, fast jag säkert inte var mer än 4-5 år.

Jag fick följa med min far med häst till Bränna – ett ställe vid Kvasvsjön, och han som bodde där, han hette Amandus, vanligen kallad ”Bränn-Amandus”. Den här Amandus var lite av en ”klok gubbe” och hans specialité var att behandla sjuka djur - jodå, Amandus var inte någon dum person, det var många som åkte till honom med halta hästar och var det så att man hade en ko som inte kunde kalva, ja då skulle man hämta Bränn-Amandus, han klarade av det mesta.

Som sagt, jag fick nu följa med far dit till Bränna, för en av våra hästar hade börjat halta, och nu skulle han höra med Amandus om han kunde ställa nån diagnos och kanske blanda till nån medicin. Det var nu jag fick se hundvalpen!

Två stora gråhundar stod bundna vid nån sorts löplina som var spänd mellan ett uthus och ett par hundkojor. Dom hundarna fick man inte gå fram till och inte var det väl nån okänd som frivilligt gjorde det heller, nej då, dom hördes på långt håll och då man fick se dom så var det liksom att man drog åt sig både tanke och vilja att komma dom nära.

Men valpen då? Jo, Amandus son – Ture – han hade fått en valp från Örebro, Ture låg i ”lumpen” i Örebro och nu hade han fått den där valpen. Oj, vilken fin valp! Ture tog den där lille hunden och lyfte över i min lilla famn, och tänk vad lycklig jag var, att kunna få hålla en sån här liten hund i knät, det var nåt som jag aldrig hade gjort förut. Visst hade jag katter och kattungar att gosa med, men en hundvalp – oj, oj, oj, det här var annat!

”Ta med valpen hem åt pojken din Fredrik”, sa Ture, och Amandus höll med – ”vi har ju två hundar förut så det räcker”, det var klara besked min far fick, det var bara att ta med hundvalpen hem, det hörde jag, och såg redan framför mig att få komma hem och visa vad jag fått.

Det var nu jag fick bli så där förskräckligt ledsen. ”Ni förstår” – sa nu min far – ”att vi under Domänverket, vi får inte ha några hundar”, min far klargjorde för dom här karlarna hur det var, så alltså ingen hundvalp här inte!

Resan hem, det var en tårarnas resa, som liten pojke jag var, jag kunde ju inte fatta att vi inte fick ha hundar. Och där vid Bränna där hade dom två, ja tre stycken hundar, oj vad jag grät hela vägen hem.

Det här var en berättelse om vad jag vill påstå mitt första möte med en egen hund, jag hade den ju i knät, och då tyckte jag att den var min, men nu blev det inte så, det skulle dröja många år än tills jag fick en egen hund.

Drömmen om en egen hund satte sig kvar i mitt minne och jag minns så väl när jag klippte ut en annons i en tidning där det i annonsen var bild på tre st samojedvalpar som fanns att köpa. Jag vill till och med påstå att jag bestämde mig för en av dom där tre, fast dom egentligen var likadana. Men, nej, det här fick bara bli drömmar, det var ju det där med Domänverket och deras bestämmelser – inga hundar, det kunde leda till tjuvjakt.

Det fanns en hund – konstigt nog – i granngården, det var Yngve – våran granne – som hade lyckats fått tillstånd att ha hund. Det var en lappspets som hette Sippa, en otroligt snäll och trevlig hund, och Sippa blev på något vis hela byns hund, men Sippa var i alla fall inte min hund. Nejdå, det gick många år och det jag nu har berättat var ju från mina första år, det vill säga strax före, eller omkring 1940.

Det gick till 1956, jag var ju då över 20 år, men drömmen om en egen hund fanns kvar, och dom här bestämmelserna i Domänverket om förbud att ha hund hade nu börjat ändras, så om man frågade jägmästaren i Grönbo, så nu kunde snart vem som helst skaffa hund. En vacker dag kom det en bekant i min väg, han hade själv skaffat hund och han visste att jag gärna ville ha en hund, och nu kom han med frågan.

”Skulle du vilja ta hand om en hund”, frågade han, ”det är en tax och han är fyra år.”
”Ägaren har bett mig att skjuta den, men kan jag hitta nån som tar hand om den så slipper jag skjuta den. Ägaren ska i alla fall inte ha den kvar.”

”Jag tar den!” Mitt svar kom direkt, och dagen efter kom denne bekanting hem med en slåthårig tax som hette Ante. Nu hade jag fått min första hund, det är också nåt som jag inte glömmer. Ante var som alla andra taxar – envis och kanske lite egen, men snäll mot alla, både barn och äldre människor.

Som alla andra taxar så var ju Ante en ”personlighet”, han var som han var, det gick inte att ändra. På nåt konstigt vis så blev det min mors hund, tänk vad dom båda liksom fann varandra. Han kunde verkligen sitta bredvid henne, jag tror hur länge som helst, och då verkligen satt han, rak i ryggen liksom en människa med de små framtassarna hängande framåt, snarlikt en pingvin. Men annars var Ante enbart en så kallad knähund, nån jakt ville han inte veta av.

Ja, det var i alla fall min första hund Ante, och efter några år, närmare bestämt 1959, så var det dags att skaffa en ny. Eira och jag gifte oss hösten 1959 och bosatte oss i Djupdalen. Nu var vi ensamma, inte hund, inte katt och förresten inte några andra djur heller. Va tyst det blev i vårt nya hem, och inget som sprang och lekte på golvet heller.

Det var nu vi åkte till Löa och köpte en taxvalp för 75 kronor. Det var en sträv liten tik som fick heta Bella. Bella var nog den hund som på ett särskilt sätt stannade kvar i mitt minne. Bättre lekkamrat till våra barn kan man absolut inte få tag på.

Bella skulle jag nog skriva en särskild berättelse om, kanske mest om hur våra barn fick henne att vara med på allt som dom hittade på. Anders, när han fick upp Bella på det där lilla flaket på hans trehjuliga cykel och hur hon där kunde hålla balansen och inte trilla av. Eller när Bengt skulle lägga sig om kvällarna, hur han härjade med Bella, för henne skulle han ha med sig i sängen.

Ja, det var om Bella, men nån jakthund blev inte Bella heller. Men det var väl inte det hon var köpt för heller. En vacker dag fanns inte Bella mer, och nu var ju frågan om vi skulle kunna hitta en ny hund.

Vi hade nu haft jakten i några år, och nu skulle det ju vara en jakthund i huset. En bekant frågade nu om vi ville ta en drevervalp, en svart och vit tik. Vi fick den alldeles gratis och jag må då säga att denna hund som fick heta Jolla var både fin och förfärligt duktig att driva rådjur. Jolla blev sannerligen ingen knähund som vi haft tidigare, nej för henne var det skogen och rådjursdriva som gällde. Men om sanningen ska fram, så visst hade vi mycket besvär med Jolla. När man släppte henne i skogen så var det inte alls säkert att hon kom tillbaka den dan, utan kanske nästa, ja det hände att man fick åka och leta efter henne i flera dagar. En gång var hon borta flera dagar, när vi fick höra att hon stod på en liten hylla – en avsats – på Huvberget (?) och inte kunde komma därifrån. Stupet neråt var säkert 5-6-7 meter högt och uppåt kunde hon heller inte komma. Mot oss i familjen var hon förstås en riktigt snäll hund, men mot främmande människor, ja då var hon minsann inte snäll. Nej, Jolla minns man som en jakthund, men inte alls som nån familjemedlem, men vacker var hon.

Ja., ja, det var Jolla och efter henne blev det Pia, en stövare – Hamilton – som vi köpte som valp i Alvesta, V. Skedvi. Det var det här med jakten och nu skulle man ha en harhund och visst blev det en harhund av Pia. Pia var ju förstås en stor hund, och nu kom Eira på att hon skulle ha en egen hund, liksom för sig och därmed åkte hon till Ridderhyttan – Rödgruvans kennel – och köpte en liten sträv taxtik, en liten fin sak som hette Zara. Både Pia och Zara var valpar samtidigt, och det var ju Zara som var den som bestämde.

Pia hade kostat 500 kr och Zara kostade 600 kr, så nu hade vi i alla fall lagt ut en hel del pengar på dessa hundar. Zara blev ju snart allas gullegris och det här blev ju en hund som jag verkligen tyckte om. När jag hade henne i famnen och sa åt henne att ”luta huvu”, ja då lutade hon sitt lilla huvud mot mig, sånt här glömmer man inte.

Att jaga hare med Pia, det var ju också sånt man minns. Hennes grova kraftiga skall hördes minsann när hon fick tag på ett färskt harspår. Pia var snäll – otroligt snäll – och man minns ju va roligt det såg ut när dom fick mat av matte, först åt Zara, sen skulle katten – en svart katt som hette Ferdinand och var lika gammal som Pia och Zara – ja alltså efter Zara så var det Ferdinand som gick fram till matskålarna, och sist i kön stod alltid Pia och väntade på sin tur att få mat. Det är sånt som kallas för rangordning.

Nu hade Anders som man brukar säga ”flugit ur boet” och det dröjde inte länge innan han köpte en egen hund, en tax som hette Morris. Anders och Morris blev ju snart kompisar och Morris visade sig snart var en första klassens jakthund. I början av livet för Morris så var han ju förstås hos Anders, både dagar och nätter, men det började mer och mer bli så att Morris blev lämnad kvar här hos Eira och mig. Ja, efter några år så kan man nog säga att Morris hade ändrat sin bostadsadress och nu bodde han här hos oss. Vi tyckte ju också att det var roligt att ha Morris hemma här hos oss, vi hade ju ingen annan hund heller. Men om man ska hålla med om att taxar är envisa, och hur är det man säger: ”Kommer kallad, men ej strax, född till slav är ingen tax!” O, vad det stämmer bra på Morris.

Men som jakthund! Ja, man kan undra hur många rådjur Anders sköt för Morris. Ju äldre den här hunden blev, ju mer började han visa vem han tyckte skulle bestämma, ja, det gick så långt att han till och med kunde hugga tänderna i husse och matte. Men ändå på nåt konstigt vis så tyckte vi mycket om Morris, trots hans temperament.

Bengt och Eva hade nu en egen hund, Charlie. Det har varit och är fortfarande en väldigt snäll och fin hund. Men tänk att Charlie, den kunde Morris absolut inte tåla. Jag glömmer nog aldrig den gången när Eva kom gående häråt med barnvagnen och hade Charlie i koppel. Morris fick se dem på långt håll och lös som han gick här på gården så stack han direkt emot dem. Jag trodde att Morris då skulle slita Charlie i stycken, det hjälpte inte med varken skrik eller slag, det var minsann inte roligt att försöka få Morris att lugna ner sig. Det blev också

allt svårare att ha Morris med tanke på alla dagbarn. Sista tiden han fanns, så fick han ligga inne ensam på sovrummet, ändå tyckte vi om honom, visst är det konstigt.

En dag var han borta och nu skulle mor och jag äntligen börja leva utan hund. Trots all glädje man kan ha av en hund på alla vis, så visst är det många gånger ett besvär med att ha hund. Vi skulle ju få låna Charlie ibland, och nu när Anders hade skaffat en tax igen, Musse, så visste vi att nog skulle vi få ha hund ibland om vi ville.

Jodå, vi var nu utan hund, det var försommaren 1995 och visst gick det att vara utan hund – naturligtvis. Men efter nån tid, kanske en månad, så började vi och läsa högt för varandra – mor och jag - när vi fick se nån trevlig annons om ”hundar till salu” i nån tidning. Jodå, snart skulle vi åka och titta på hundvalpar, vi var till 2-3 ställen, men när vi sen kom till en kennel i Kolsva, ja då slog vi till. Julius, hette han och skulle kosta 6 000 kr. Det är ju inte klokt att lägga ut så mycket pengar på en hundvalp, det håller jag gärna med om, men slutsumman blev 5 000 och nu hade vi hund igen.

Av alla dessa hundar – från Ante till Julius, så har jag tänkt ibland – vilken hund tyckte jag bäst om? Tänk att det kan jag inte svara på det. - Nej, det går inte. Nu är det Julius, kanske det är min sista. Man vet ju inte. Men ett vet jag – jag tycker mycket om hundar!

Februari 1998

Gunnar Fredriksson

Förtroendevald

Ja, vad kan man innefatta i detta ord – förtroendevald?

Efter många år av olika typer av uppdrag, kan man verkligen ställa den frågan, va det innebär att vara förtroendevald.

Ett minne som ofta kommer till mig är från ett av mina första sammanträden i dåvarande Ramsbergs kommun. Det här sammanträdet hölls i en nämnd som hette lönenämnden. Denna nämnd hade att besluta om löner och anställningar i kommunen, men även bestämma om arvoden till förtroendevalda.

Det här var omkring 1960, och ett vanligt argument, när man skulle nominera ledamöter till nämnder och styrelser, var att allt sånt här var ju väldigt dåligt betalt.

På ärendelistan var utsatt ett ärende angående sammanträdesersättning, och som ny ledamot, ung och nygift, så tänkte jag att nu skulle det kunna bli nån ändring.

I den här nämnden satt ju förstås några äldre hederliga gentlemän, jag hyste all respekt för var och en av dom, alla partier var representerade, och jag var ju invald från mitt parti.

Ja, så kom vi då tillärendet angående sammanträdesersättningen. Jag begärde ordet och yrkade på en höjning med 100 %, alltså dubbelt upp. Jag motiverade detta med den alltmer uppskattade och värdefulla ledigheten om kvällarna.

Nu fick jag höra! Den jag minst anade begärde nu ordet, och jag fick mig en lektion i ”om att vara förtroendevald” .

- Vi är valda att sitta här, det är ett förtroende, och det ska vi egentligen inte ha nån ersättning alls för, men, sade han, något är ju brukligt, så därför föreslår jag oförändrad ersättning.

Det blev en utredning. Kommunalkamreren, en ledamot från Klotten, och jag skulle nu till nästa möte komma med ett utrett förslag. Vi tog reda på hur man hade i andra kommuner och kom snart fram till att vi skulle höja sammanträdesarvodet med ungefär 100 %.

Ja, så gick det till då, och så här tjafsar man fortfarande, den ene tycker si och den andre tycker så. Så är det att vara förtroendevald. Jag har under åren träffat några stycken förtroendevalda. När man tänker efter, så blir det väldigt många. Män och kvinnor, eller som man säger – karlar och fruntimmer.

Det kan vara en väldig skillnad på män och kvinnor, och det kan också vara stor skillnad på män och män.

Men jag tror ändå att skillnaden mellan människor är mer märkbar om man jämför kvinna mot kvinna.

Jag glömmer aldrig den kvinna som en gång talade om för mig att jag var dum, och att jag inte tänkte längre än näsan räckte. Jag tänker på detta än idag när jag träffar och hälsar på henne. I den frågan vi då diskuterade visade det sig snart vem som hade längsta näsan, och det där att tala om för någon annan att hon eller han är dum, det ska man inte göra, för vi har ju alla våra fel och förtjänster på ena eller andra sättet.

Däremot vill jag påstå, att det finns människor som åtager sig uppdrag som egentligen inte passar som förtroendevalda av någon anledning. Det finns dom som tycker att det är nåt märkvärdigt i att vara förtroendevalda. Man kommer in på ett ord som heter ansvar – ett ord som är svårt att ersätta med nåt annat ord. Att ha ansvar för nånting – det är ett förtroende.

När det gäller det här med ansvar, så tänker man kanske mest på den som är ordförande i någon sammanslutning. Visst är det så att den som är vald till ordförande har ett stort ansvar, men i en nämnd eller styrelse, har alla ett ansvar – lika för alla – även de som är i så kalla opposition.

Så fort man deltar i ett beslut så är man med och delar ansvaret för beslutet.

Jag tänker också på en kvinna som blev avtackad efter många år som förtroendevald.

- Jag har väl inte utträttat så mycket, men jag har ju uppehållit en stol i alla fall, var hennes tack och farvälord.

Det var ärligt sagt, mig veterligt hade hon inte yttrat sig någon gång under dessa år som hon varit med.

Så är det med många. Egentligen vore det ju bättre om dessa stannade hemma istället. Jag tror också att många har för sig – att om jag inte säger nåt på sammanträdet, så delar jag inte ansvaret.

Att vara ordförande – om det kan man säga en hel del – det kan vara både stimulerande och trevligt, men det kan också vara nervöst och visst – ansvarsfullt. Men vad enkelt att vara ordförande på ett sammanträde om man får klara besked, tydliga förslag och inget svammel. Nåt som är ganska vanligt att höra, är att om någon lägger fram ett förslag, så brukar någon mera lägga fram samma förslag. Vad det ska vara bra för vet jag inte, men det finns ju också de som tycker om att höra på sig själva.

Förtroendevald – det må vara kommunalt, kyrkligt, fackligt eller kanske i någon annan förening eller organisation, det är nåt som man ska ta med ansvars känsla, har man fått ett förtroende ska man försöka att alltid göra sitt bästa, och visa att man kan ta ansvar.

Ja. Det var några funderingar om dessa saker – förtroendevald och ansvar.

Tänk om det inte funnes en enda människa som vore villig att ta ansvar och vara förtroendevald! Hur skulle det se ut då, och hur skulle då vårt så kallade samhälle se ut. Nej, ingenting skulle ju då fungera, så trots allt ska vi vara tacksamma för och mot de människor som ställer upp i olika sammanhang som förtroendevald!

950104

En jaktdag

Min äldste son – Anders – ringde från sin bil på lördagseftermiddan, han var på väg hem från slakteriet i Kloten. De hade jagat älg i det jaktlag han är med, det visste ja. Hur har det gått? Frågade jag i en lite knastrig telefon. Jodå, det har gått bra, svarade han – vi har fått två kalvar och nu har vi slaktat dom så allt är klart. Du har väl skjutet båda två, undrade jag. Ja, det har jag, fast den ena fick jag lov att skjuta två smällar på, talade han om.

– Jo varför jag ringde, var att du fasan kan följa med i morgon, det fattas ju än en vuxen och en kalv.

– Men det är ju så kallt, svarade jag, i morse var det 12 grader kallt här hemma, å det tycker jag är för kallt för att stå på pass med bössan.

– Jag funderar en stund, och hör på rapport vad det blir för väder, jag ringer upp dig sen och lämnar besked, var mitt svar.

Efter en stund ringer Bengt – min yngste son – han hade också blivit uppringd av Anders, och nu var det liksom order, nu ska du med farsan, jag kommer och hämtar dig halv åtta.

Ja, jag följer med, men då ställer jag upp som drevare, bössan tar jag inte med. Jo, säger Bengt, det blir älgjakt till middan, sen ska vi jaga rådjur med Musse, så i så fall måste du ta med hagelbössan, det var alltså order och jag är van att lyda!

Morgonen kom, och gnistrande kallt, men vackert, solen höll på att gå upp över gran och talltopparna, och den lilla mängd snö vi fått gjorde att morgonen absolut inte kunde bli finare.

Mor hade ju förståss gjort i ordning matsäck, sex limpsmörgåsar med pålägg, ilagda i den där vanliga plastlådan – bara att ta och lägga i ryggsäcken ihop med kaffeflaskan, nu var det bara att invänta Bengt. Nu kom Bengt, och det är bäst att vara ute och vara klar, så att man inte förorsakar nån väntan.

Samlingen för jaktlaget var klockan 08.00, och det är i alla fall en bit att åka. Charlie var med i bilen, det var ju klart – han skulle få vara med och gå i koppel med drevet.

När vi kom till första åkrarna vid Gammelbo, står 3 stycken rådjur på åkern inte långt ifrån vägen. Titta vilken fin bock, och vilka fina horn, sa både Bengt och jag nästan samtidigt.

Det är konstigt det här med vilda djur och jakt, i alla fall tycker jag det. Dom här rådjuren fick vi inte skjuta där dom stod, men hade dom stått tre kilometer längre bort, på den mark som Anders är med och arrenderar, ja då hade vi – om vi velat – fått skjuta samma djur. Visst är det lite konstigt med människornas bestämmelser!

Framme vid samlingsplatsen var redan två bilar före oss, den ene var ju Anders och den andre var Larsson i Kloten. Larsson hade kärra med efter bilen, det är han som svarar för transporter till slakteriet i Kloten. Så dyker dom upp, en efter en, det är ett jaktlag som kan visa upp många olika yrkesgrupper: jägmästare, kronojägare, fiskemästare – jo, det är sant –

planerare, maskinförare och även en virkesköpare räknas in i laget. Men i dag är alla jägare när man tränger in sig i den stora koja som på nåt underligt sätt blivit stående där.

Nu börjar det diskuteras hur man skall ”ta dom”, och var och vilka pass som ska besättas. För min del har jag redan talat om att jag är med som drevkarl, men Bengt och alla övriga i laget ska ha ”bössan” med sig.

”Nu har jag bestämt var vi ska börja, säger jaktledaren Bill Wahlgren med lite högre röst. Jag och Anders och hans fader Gunnar blir drevare i första försöket, och vi går ner i gränsen vid Bäckegruvan och sprider ut oss och sen går vi drevet upp mot Bäckegruvvägen och **Slaskvägen (?????????)**. Nu har vi att skjuta en vuxen och en kalv, men vi säger så här att om någon skjuter, och vi andra hör att det smäller, då skjuter vi inget mer det drevet.” Jaktledaren hade talat och alla visste vad som gällde, nu var det bara att dela ut pass. Svanström – den gamle domänaren från Falun – fick nog bästa passet, nu gällde det!

Så har då dagens jakt börjat, alla skyttar har intagit sina pass, och Bill, Anders – med Charlie- och jag vandrar gränsen söderut, för att sen gå drevet västerut och om möjligt mota fram nån älg till någon av skyttarna.

Inte en smäll hördes, fast jag nog trott att antingen vid Larsson eller också vid ”Svanis” skulle det kunna hända nåt. Jag kom fram på Bäckegruvvägen precis rakt på Bengt där han stod med bössan i högsta hugg.

Har du sett nåt? frågade jag, när jag steg upp på vägen. Ja, det var en ko fram här mellan några tallar, men stack tillbaka in i skogen ner mot Slaskvägen pekar Bengt. Visst var den sen fram och visade sig för Svanis, men även där vände hon om in i skogen igen.

Vi bryter och samlas vid kojans meddelar Bill efter ett tag i dessa teknikens underverk som snart alla har med sig och som numera fungerar lika bra som vilken telefon som helst.

Så hade vi då avverkat ett drev, men nån älg hade än inte skjutits, nu var det i alla fall dags för kaffet. Det var inte lång stund som man fick sitta i deras fina koja, förrän jaktledaren höjer rösten igen. Vi tar ett drev söder om det område vi tog nyss. Eftersom det nu tillkommit en lagmedlem – han som är virkesköpare – han får bli med som drevare. Det blir då jag, säger Bill, Mats och Gunnar som drevar, och sen ska alla skyttar ha sina pass. Han är säkert duktig som jaktledare, Bill Wahlgren, men det verkar som om han inte gärna vill stå på pass med bössan, han vill hellre gå i skogen, här är den typen.

Vi stack iväg, Mats tog sin bil, han hade ju två unghundar med sig, och så skulle ju jag ha Charlie med mig i koppel. Ut i en hyggeskant bland frötallar gick vi ut liksom på linje, efter bara några steg hoppar en stor råbock upp framför oss och in i ungsbogen. Snart gör Bill ett tecken åt mig att stanna och vänta tills Mats och han själv kom längre bort och så skulle Bill ropa igång drevet. Jag står där och väntar en stund, jag ser också Mats stanna med sina hundar längre bort för att invänta starten.

Oj då, vad får jag se! Tre stora älgar kommer fram ur ungsbogen straxt bakom där Mats står, och trippar iväg sakta och fint mellan frötallarna, och man nästan ser hur den största tjuren liksom tittade åt Mats och mig där vi stod, och säkert tänkte han – nu lurade jag er igen. Och vilken tjur, jag tror säkert den hade omkring 10 taggar på varje horn, nog är dom ståtliga skogens kungar!

Nu försvann dom liksom bakåt, ner mot Botjärn och all fara var över för dom den här gången. Ändå är det på nåt konstigt sätt så att det är såna här minnen och ”bilder” man minns, och fast jag själv vill räkna mig som jägare tyckte jag det var väldigt roligt att dessa älgar smet ur drevet och aldrig kom fram till några skyttar.

Nåja, drevet ropas igång och vi börjar vår vandring bland ungtallar och buskar. Skulle det smälla snart, och i så fall var? Jag visste precis var mina söner hade sina pass, och så mycket känner jag till skogarna, så skulle det smälla någonstans, så skulle jag direkt kunna säga vem som sköt. Charlie och jag ”trär” oss fram i buskar och snår, rådjursspår och älgspår ser man lite varstans, så nog fanns det vilda djur här allt.

Rätt som det var kommer jag på ett älgspår, ett ensamt, alltså är det en vuxen älg utan kalv, det bär iväg snett framför mig, och jag ser att den har sprungit undan oss i drevet. Få se nu var det kommer att smälla? Man går och liksom tänker sig vart spåren ska gå. Den går nog fram mot Arne Gustafsson, det var min tanke. Det går en stund innan smällen rullar ut mellan höjderna. Det kunde inte vara Arne, men kunde det vara vid nästa skytt, det var ju Bengt. Strax därefter kom jag ut ur ungskogen, ut på liksom en mosse med endast små tallbuskar på. Där fick jag se Mats stå och tala i sin radio och snart ropar han till mig:

– Vi bryter drevet, Bengt har skjutit en ko!

Ja, så kunde man ändra riktning och gå fram till vägen där jag visste att Bengt stod. Jodå, där låg en ko alldeles efter vägen, och jakten på älg var slut för den här dagen.

Vi samlas i kojans än en gång, det ska ju göras upp vem som skall följa med Larsson till Kloten, för att få av pälsen på älgkon.

– Följer du med? Frågar Bill Anders, som brukar ställa upp, men idag svarar Anders:

– Jag kan åka upp till Kloten lite senare men först ska Bengt, Farsan och jag jaga rådjur med Musse en stund. Alla börjar titta på varandra – kanske flera ville jaga rådjur en stund.

– Jag tänkte också jaga rådjur nu på eftermiddan med fröken Person, säger Per-Hugo Sollén, som gärna talar om denna Persson, ja det är hans hund, en tax.

Nå, Anders, Bengt och jag åkte då iväg uppför backarna på Kabelvägen, inte långt ifrån där vi började vårt andra drev. Nu släpper jag Musse:

– Spring ut på hällarna med detsamma, det var Anders som dirigerade jakten nu. Bengt och jag hann inte ut på dessa hällar förrän Musses skall ekade i skogen. Jag hinner i alla fall se två stycken rådjur, men fort går det och för långt för att skjuta med hagelbössan.

Jag stannade i alla fall kvar på dessa hällar – mest för att begrunda utsikten och bara stå där och se hur vackert det kan vara i skogen. Musses skall försvinner utom hörhåll, men jag står kvar för jag vet att denne lille Musse han är snart tillbaka med dom här rådjuren.

Bäst jag står där och kikar mellan tallbuskarna kommer en älgdjur fram och går rakt mot mig, han ser mig inte och jag står alldeles stilla. Vilken bild! Älgdjuren står där bara några meter ifrån mig och sträcker fram sin snöiga mule. Inga stora horn, bara ett par pinnar, jag står en god stund och bara tittar på den. Så får han för sig att det kanske är bäst att smita härifrån och med några långa kliv försvinner han ifrån mig.

Jag står ändå kvar, nu börjar jag höra Musse igen. Då får jag se en kungsörn segla över trädtopparna inte långt ifrån där jag står. Vilken syn! Det är ju inte var dag som man ser kungsörn och här kan man börja tala om naturupplevelse. Örnen försvinner snart för mina ögon, och Musses skall tystnar. Jag står och inbillar mig – jag kan väl aldrig tro att örnen tar Musse. Nejdå, snart kommer Anders och Bengt gåendes på vägen mot bilen och visst är Musse med.

Det blev inget rådjur, men för mig var det en dag som jag säkert inte glömmer. Jag ska tacka Anders och Bengt för att jag fick följa med.

Det här var den 26 november 1995. - Gunnar Fredriksson

Lasse-Majaleden Etapp 1

Den här etappen är nytillkommen och är omkring 2,1 km lång. Tillsammans blir alltså vandringsleden cirka 2 mil lång. Börjar du din vandring här så går du omkring 500 meter i en djup ravin, därefter går du över Ramsbergsvägen vid Tallbacken-Berget, och kommer upp på några stycken höga berg med vacker utsikt – lämpliga rastplatser. Du går åter ut på Ramsbergsvägen, strax norr om Djupdalen, där leden sen fortsätter mot Laggars-Dunderbo.

Bäcken o Ravinen

Bäcken, som på kartor kallas Røbärs-tjärnsbäcken, börjar till en del i skogen långt upp mot Resta. En annan del är ett utflöde från Långtjärn öster om Djupdalen.

Ravinen har sannolikt tillkommit vid en naturkatastrof, då utloppet från en tidigare sjö vid Djupdalen, en liten bäck, började skära sig djupare ned i den fina sanden efter någon form av översvämning.

Skog och jordmassor sköljdes med och ligger nu med trädstammar en meter djupt på åkrarna som tillhör Morskoga krog.

Stigen genom ravinen kallas i dag skämtsamt för trollstigen.

Marken tillhör Assi-Domän.

Fornminne

Här har troligtvis funnits någon sorts byggnad, sannolikt en kvarn. Vi har här högsta fallhöjden på bäcken, vilket kan förklara en sådan byggnad.

Berg-Bastun

Här fanns tidigare en så kallad bastu. Bastun var bland de första hus som uppfördes och var ju förstått till för att bad i. Senare användes den vid linberedning och senaste användningen var till att röka fläsk i. Bastun började förfalla och brändes ned i början av 1960-talet.

Berget

Du går nu förbi Berget, ett mycket gammalt boställe, relativt stort för våra trakter. Senaste lantbrukarrendatorn vid Domänverket flyttade härifrån troligen 1963. Otto Mathsson.

Åkrarna tillhör numera Morskoga krog.

Ett vanligt berg i våra skogar

Här kan du ta en paus och se på utsikten trots att det bara är skog man ser. Bergstopparna ligger på en höjd av 160-170 meter över havet.

Det här berget har undersökts av många och betraktas som ”intressant” ur mineralsynpunkt. Mineralen är kalifältspat, vilket bryts närmast här vid Forshammars (*Bergverk – North Cape Minerals anläggning på gränsen till Västmanlands län.*) Av fältspat framställs porslin.

”Se på myran du late”

Visst är dom fantastiska våra stackmyror att kunna bygga sina bon i sådana här vackra myrstackar. Hela vägen (*bättre med stigen*) har dessa små kryp trampat upp för att dra byggmaterial på.

Långtjärnsbäcken

Bäcken är utlopp från sjön Långtjärn några hundra meter norrut.

En bit uppströms (cirka 100 meter) dämde man för att ha dopförrättning här, då frikyrkoförsamlingen hade sitt bönehus här i Djupdalen.

Stenmuren

Stenar som plockats upp ur åkern vid torpet här – Solbacken – har plockats upp till en vacker stenmur. Muren går praktiskt taget runt hela torpet.

Ett verkligt fornminne!

En märkelig gran!

Visst kan naturen vara underlig!

Johan Pers källa

Johan Persson var en märkelig person som bodde är i närmaste hus. Han var en pionjär för frikyrkorna häromkring. Han bildade en församling här och byggde ett bönehus, som numera är omgjort till fritidshus.

Han var också en mycket duktig möbelsnickare och målare, och otaliga är de chiffonjéer han tillverkat.

Lasse-Majas födelsehem

Här, cirka 100 meter västerut, syns än i dag grundstenar efter ett hus som det sägs att Lars Molin föddes i.

Inga bevis finnes – endast gamla nu bortgångna personer – har sagt att så var fallet.